

تحلیل روان شناختی ویژگی‌های شخصیتی امام خمینی (ره) بر اساس نظریه بزرگمرد در رویارویی با مسئله فلسطین

مهدی عباسی / دانشجوی دکتری تخصصی گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق، الهیات، علوم سیاسی،
واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران mahdi.abbasi95@yahoo.com

بهاره سازمند / دانشیار گروه مطالعات منطقه‌ای، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، تهران،
ایران (نویسنده مسئول) bsazmand@ut.ac.ir

محمد توحید فام / دانشیار گروه علوم سیاسی، اندیشه سیاسی و مسائل ایران، واحد تهران مرکزی،
تهران، ایران tohidfam_m@yahoo.com

سیدمصطفی ابطی / استادیار دانشکده علوم سیاسی و روابط بین الملل، واحد علوم تحقیقات،
دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. M-abtahi@srbiau.ac.ir

چکیده

مطالعه در سبک رهبری امام خمینی (ره) از منظر تئوری رهبری، امکان شناخت شخصیت این رهبر مقتدر سیاسی که منجر به تحقق انقلاب اسلامی ایران شد را فراهم می‌کند. بر اساس مهم‌ترین فرضیه پژوهش حاضر، می‌توان ویژگی‌های شخصیتی امام خمینی را بر اساس نظریه بزرگمرد که به صورت شفاف و با جزئیات کامل ویژگی‌های یک رهبر عالی را تعریف کرده است؛ تحلیل نمود. این مطالعه در صدد است به کمک نظریه بزرگمرد به تحلیل روانشناختی صفات و ویژگی‌های شخصیتی امام خمینی بپردازد. پژوهش حاضر مطالعه‌ای بنیادی اکتشافی و از دیدگاه پارادایمی کیفی است. روش تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی است و گردآوری داده‌ها به شکل کتابخانه‌ای و به روش فیش برداری انجام شده است. نتایج مطالعه حاضر نشان می‌دهد، مولفه‌های اخلاقی و شخصیتی امام خمینی (ره) نظیر شجاعت، خوشبینی، روشنفکری، قدرت تعقل و درایت، خلاقیت، جذب اعتماد مردمی، نظم و زمانبندی هدفمند، از خود گذشتگی، عدالت، صداقت، خویشتنداری و جامعیت شخصیت، ایشان را به عنوان الگوی بزرگمرد تاریخ به جهانیان معرفی کرده است که در برخورد با مسئله فلسطین خود را نشان می‌دهد. **کلیدواژه:** تحلیل روانشناختی، ویژگی‌های شخصیتی، امام خمینی (ره)، نظریه بزرگمرد، فلسطین، اسرائیل.

تاریخ تأیید ۱۳۹۹/۰۷/۰۹

تاریخ دریافت ۱۳۹۹/۰۵/۱۴

این مقاله برگرفته از رساله دکتری آقای حسین مهدی عباسی می‌باشد.

مقدمه

ویژگی‌های شخصیتی، الگوهای معین و مشخصی از تفکر، هیجان و رفتار هستند که سبک شخصی تعامل فرد با محیط اجتماعی و مادی‌اش را مشخص می‌کنند. ویژگی‌های شخصیتی به ثبات در شخصیت دلالت دارند بنابراین، تحلیل روانشناختی ویژگی‌های شخصیتی بر این عقیده استوار است که هر فردی ویژگی‌های شخصیتی به خصوص خود را دارد که میتوان او را با آن صفات تعریف کرده و از سایرین متمایز نمود. صفات، جنبه‌هایی از شخصیت هستند که با گذشت زمان نسبتاً پایدار هستند، در افراد متفاوت هستند، نسبت به تغییر موقعیت‌ها نسبتاً پایدار هستند و بر رفتار تأثیر می‌گذارند (Bordignon, Aparício, Galvis, Bertolotti, & Trentini, 2017:124). صفات در تضاد با حالات گذرا قرار می‌گیرند به همین دلیل از کسی که در یک صفت خاص مانند برون‌گرایی امتیاز بالایی کسب می‌کند، انتظار می‌رود در موقعیت‌های مختلف و به مرور زمان خود را فرد اجتماعی‌ای نشان دهد. (مسعودی و ساداتی زاده، ۱۳۹۴: ۲۳). از دیدگاه بسیاری از روانشناسان و نظریه پردازان، رابطه ویژگی‌های شخصیتی و سیاست، رابطه‌ای تعاملی در عرصه زندگی سیاست مداران و رهبران سیاسی است. بر این اساس میتوان اذعان کرد که ویژگی‌های شخصیتی یک سیاستمدار، سیرت سیاست آن فرد می‌باشد و سیاست، سود و صورت اخلاقی و نظام هنجاری و هنجارها را دربر دارد. در این رابطه تعاملی، شخصیت سیاستمدار به سیاست، تعلیل و عینیت می‌دهد و سیاست به شخصیت او، تأثیر و فعلیت می‌بخشد. ویژگی شخصیتی رهبران سیاسی خوب همچون ماهاتما گاندی، نلسون ماندلا و امام خمینی قدس السره از جمله مباحثی است که تأثیر شگرفی بر جذب مردم و همسو کردن آنان با دیدگاه‌های رهبران دارد که میتوان ریشه‌های آن را در روان و منش این افراد جست و به کمک نظریه‌های رهبری مورد بررسی و کاوش قرار داد. نظریه‌های رهبری ویژگی‌های رهبران خوب را از منظر روانشناسی مورد مطالعه قرار می‌دهد. روانشناسان با مطالعه نظریه‌های رهبری سعی می‌کنند ویژگی‌های مشترک یا الگوهای رفتاری رهبران عالی اعم از سبک رهبری و ویژگی‌های شخصیتی، اقدامات، محیط، موقعیت، فرایند تصمیم‌گیری و چگونگی حفظ و گسترش روابط شان را مورد مطالعه قرار دهند. مطالعه نظریه‌های رهبری به اندیشمندان سیاسی امکان می‌دهد با شخصیت و منش رهبران آشنا شده و فاکتورهای موثر بر تأثیر گذاری آنها در جامعه را شناسایی کنند. به نظر می‌رسد مطالعه و کاوش در سبک رهبری امام خمینی (ره) از منظر تئوری رهبری ایشان خصوصاً در بحران‌هایی نظیر مواجهه فلسطین و رژیم صهیونیستی امکان

شناخت شخصیت و منش سیاسی ایشان را فراهم می‌کند. با وجود لزوم اهمیت بررسی مبانی و مولفه‌های شخصیت و اخلاق سیاسی امام خمینی از منظر روانشناختی، مطالعات محدودی تا کنون به بررسی این موضوع پرداخته‌اند و مطالعه‌ای که در ایران به صورت نظام مند از منظر نظریه‌های رهبری روی این مسئله تمرکز کرده باشد، پیدا نشد. بنابر این پژوهش حاضر در صدد است به روش توصیفی و تحلیلی از منظر نظریه بزرگمرد ویژگی‌های شخصیتی امام خمینی را در رویارویی با مسئله فلسطین مورد تجربه و تحلیل روانشناختی قرار دهد

۱. مبانی نظری

تا کنون نظریه‌ها و تئوری‌های رهبری متعددی برای شناسایی ویژگی‌های شخصیتی رهبران و سبک‌های رهبری شان ارائه شده است (Nawaz & Khan, 2016: 3) نظریه بزرگمرد (The great man theory) بیان می‌کند که رهبری یک ویژگی ذاتی است. رهبران خوب غالباً دارای ویژگی‌های ذاتی چون هوش، شجاعت، اعتماد به نفس، شهود و جذابیت هستند که به آنها امکان می‌دهد زمانی که در موقعیت‌های چالش برانگیز قرار می‌گیرند، بهترین تصمیم و اقدام را اتخاذ کنند. (Spector, 2016:254). به طور مثال اخلاق و منش ماهاتما گاندی بود که هند را بدون جنگ و خونریزی، به استقلال از انگلستان هدایت کرد. نظریه بزرگمرد به عنوان پرکاربردترین و مطرح ترین نظریه تبیین سبک رهبری مدعی است که رویدادهای مهم ملی یا جهانی تحت تاثیر افرادی برجسته است که سازنده آن رویدادها هستند. به یک معنی این مردان بزرگ هستند که تاریخ را می‌سازند (Spector, 2016: 250). کتاب توماس کارلیل با عنوان "قهرمانان، قهرمان پرستی، و قهرمان وار در تاریخ" که در سال ۱۸۴۱ نوشته شده بود، بر پایه این نظریه است که به قدرت رسیدن قهرمانان ریشه در استعدادها، مهارت و ویژگی‌های شخصیتی آنها دارد. سیدنی هووک نیز در کتاب "قهرمان تاریخ" (۱۹۴۳) بیان می‌کند که برخی افراد، پر حادثه و برخی حادثه آفرین هستند (organ, 1996:75;92). بر طبق این نظریه یک عمل ناگهانی از سوی یک رهبر، ممکن است سر نوشت یک ملت را تغییر دهد. به عبارتی، اساس نظریه رهبری "بزرگمرد" این است که افرادی که رهبری شوند، منحصر به فرد هستند، یعنی دارای مجموعه‌ای از کیفیت‌ها و ویژگی‌های شخصی هستند که آنها را از دیگران جدا می‌سازد. در اصل، بر اساس این نظریه، جوهره وجودی این افراد به گونه‌ای است که حتی اگر شرایط ویژه‌ای هم رخ ندهد، آنها به مناصب قدرت و رهبری خواهند رسید. همچنین مفهوم ضمنی در نظریه بزرگمرد آن است که رهبران بزرگ دارای فرهنگ‌های ویژه یا مجموعه‌ای از

ویژگی‌های شخصیتی هستند که رسیدن آنها را به هدفهایشان، حتی در مواجهه با موانع بزرگ آسان می‌سازد. بر اساس نظریه بزرگمرد، یک رهبر بزرگ ویژگی‌های مشخصی دارد که اهم آن به شرح زیر است:

۱.۱. شجاعت اخلاقی

بر اساس نظریه بزرگمرد یک رهبر خوب باید به لحاظ اخلاقی شجاعت داشته باشد. به این معنا که پای اعتقاد و ارزشهایش بایستد و در عین حال اهل ریسک کردن بوده و تحمل انتقاد، نكوهش یا حتی استهزا را داشته باشد. شجاعت می‌تواند به معنای پذیرفتن خطر از دست دادن قدرت، موقعیت یا شهرت هم باشد. یک رهبر بزرگ شجاعت اخلاقی و احترام را در سایرین نیز بر می‌انگیزاند. در ارتباط با مساله رهبری، یکی از ویژگی‌های متمایز شجاعت این است که تسهیل گر دستیابی به همه فضایل دیگر است. شجاعت، مانند فضیلت کنترل خود، اهداف اخلاقی دیگر را حمایت می‌کند. به همین دلیل، رابرت مریهو آدامز فیلسوف، شجاعت را یک "فضیلت ساختاری" می‌نامد: "فضایل ساختاری هر قدر هم که بسیار عالی باشند می‌توانند به عنوان نقاط قوت در نظر گرفته شوند، اما تنها به واسطه خودشان نمی‌توانند یک فرد را از نظر اخلاقی خوب کنند بلکه خوب بودن بیش از همه به خوش فلبی، فضایل شخصی و در نتیجه به فضایل انگیزشی و شجاعت وابسته است" (Amanchukwu, 2015:8)

۱.۲. برتری فکری، خوش بینی و روشن فکری

خوش بینی، نگرشی مثبت به جهان پیرامون است. فرد خوش بین با نگرشی مثبت تلاش می‌کند دنیا را به صورت بهتری ببیند و آن را به مکان بهتری برای زیستن بدل سازد. (Nguyen, Kuntz, Näswall, & Malinen, 2016:45) افراد خوش بین، با اینکه می‌دانند جهان کامل و ایدئال نیست و هرگز نمیتوان تمامی صفات خوب و عالی را در یکجا جمع کرد، تلاش می‌کنند بخش‌ها و وجوه مثبت قضایا را ببینند و امیدوار باشند که جهان به سمت خوبی و خیر در حرکت باشد.

از طرفی در نظریه بزرگمرد رهبران از توانمندی هوشی بالاتری نیز برخوردارند. هوش یک توانمندی شناختی و ذهنی است و قابلیت‌های متنوعی همچون حافظه، استدلال، برنامه‌ریزی، تفکر انتزاعی، قضاوت، استفاده از زبان، یادگیری و مهارت‌های شناختی پیچیده را در بر می‌گیرد. افراد دارای هوش بالاتر از قضاوت برتر، مهارت کلامی بالاتر (چه کتبی و چه شفاهی)، یادگیری سریعتر و قابلیت کسب دانش بیشتر بر خور دار هستند و بیشتر

به عنوان رهبر ظاهر می‌شوند. مطالعات همبستگی میان ضریب هوشی و ظهور رهبری را بین ۳۰ تا ۲۵ درصد را نشان می‌دهد. با این حال، احزاب معمولاً رهبرانی را ترجیح می‌دهند که از هوشی در حد متوسط یا کمی بالاتر از متوسط برخوردار باشد. (Borgatta, 1954:759; Simonton, 2006:513)

بر اساس نظریه بزرگمرد، رهبران بزرگ اغلب روشنفکر هستند. روشنفکر به کسی گفته می‌شود که دارای فکر و نگاه روشن و نو و آگاه به زمان می‌باشد و متفکرانه، معقول و دور از تعصبات و احساسات غیر معقول، فکر و عمل می‌کند. همچنین، کسانی هستند که برای زندگی عاقلانه و خلق آن ارزش قائل‌اند. (Herman and Mitchell, 2010:83) دستاوردها و تحولات عقلانی به طور فزاینده در جامعه اطلاعات محور امروزی مهم هستند، بنابر این رهبران بزرگ امروز باید قادر به درک و بها دادن به آنها باشند و در صورتی که عقل و منطق حکم کند، دیدگاه‌های خود را مطابق مقتضای زمان و شرایط به روز کنند

۱,۳. صداقت عمیق

رهبران بزرگ از فریب و نمایش غیر واقعی متنفرند، آنها ارزش ارتباط صادقانه را به عنوان ضرورت ابراز احترام به دیگران و خودشان تشخیص می‌دهند. آنها صداقت را فقط به عنوان بهترین سیاست - ابزاری برای رسیدن به اهداف خودشان - نمی‌نگرند، بلکه به عنوان تعهدی ما قبل سر مایه گذاری و به عنوان نیاز اساسی زندگی اجتماعی به آن توجه دارند. رهبران بزرگ و برجسته ارزش صداقت را به عنوان پایه و اساس اعتماد متقابل گسترده در سازمان خود قدرانی می‌کنند. دروغ و فریب احتمالاً از رایج ترین رذیلت رهبران و حاکمین نالایق به شمار می‌آید. دروغ گفتن ابزاری هست که تقریباً در تشکیل هرتخلفی نقش دارد و این افراد آن را برای کنترل و اداره افکار عمومی به نفع خود و برای ارتکاب تقلب و دزدی به کار می‌بندند. در مقابل، صداقت می‌تواند اعتماد و وفاداری را در میان پیروان تقویت کند بوک می‌گوید: "اعتماد" کالای اجتماعی است که به همان اندازه که هوا و یا آب برای یک فرد مایه حیات است، اهمیت دارد (Ogunfowora and Bourdage, 2014: 96)

۱,۴. خویشتنداری

خویشتنداری ایجاد حالتی است در درون فرد که او را به انجام وظایفش متمایل می‌سازد، بدون آنکه عامل خارجی او را تحت کنترل داشته باشد. هدفی که در خویشتنداری دنبال می‌شود ارائه یک شخصیت سالم است که به بلوغ فکری رسیده است و در برابر انواع

مشکلات از خود مقاومت نشان می‌دهد و در همه ابعاد زندگی قادر به کنترل خویش خواهد بود به صورتی که سایر عوامل مزاحم بیرونی او را از مسیر منحرف نکرده و درگیر حاشیه‌ن سازند (Haque, 2017:14). یک رهبر بزرگ باید در مورد درست و غلط امور تصمیم بگیرد و پیامد انتخاب‌هایش را بپذیرد. این ویژگی، نظم شخصی در رفتار و سبک زندگی را شامل می‌شود. خویشتنداری یک رهبر به این معناست که وی باید انگیزه و نوآوری کافی و در عین حال هدف روشن و تمرکز داشته باشد. رهبر خویشتندار پراکنجه است، بر اهداف مد نظرش متمرکز است و عزم حرکت دارد. و در کنار سادگی و پیرایگی در زندگی، در ارائه شخصیت به تنهایی می‌تواند جهل آدمی را به حقیقت حیات و شخصیت رشد یافته‌ای در جهت رسیدن به اهداف بزرگتر داشته باشد. (Haque, 2017:15).

۱,۵. نظم و زمانبندی هدفمند

زمانبندی خوب یکی دیگر از فضیلت‌های ساختاری است که از نظر اخلاقی مطلوبیتی ذاتی ندارد، اما برای دستیابی به هر هدف ارزشمندی لازم است. رهبران بزرگ و بزرگمردان دارای این فضیلت هستند و در مهمترین تصمیمات استراتژیک خود از آن استفاده می‌کنند (Ammons and Newell, 1989:42).

۱,۶. جامعیت رهبری

جامعیت یک رهبر بزرگ می‌تواند در ابعاد تکوینی و علمی و اخلاقی و رفتاری تجلی داشته باشد جامعیت تکوینی انسان می‌تواند به برخورداری از حد متوسط اصالت خانوادگی، توانایی عقلی، سلامت جسمی، سیادت و شجاعت اشاره کند (Nawaz & Khan, 2016: 4). جامعیت علمی عبارت است از علم و آگاهی به علوم کلیدی مورد نیاز رهبری، چون علوم سیاسی، علوم اجتماعی، فلسفه و جامعیت اخلاقی یک کمال همه جانبه اکتسابی است. فردی که جامعیت اخلاقی دارد از نظر سطوح اخلاقی در سطح "مافوق قراردادی" قرار دارد. در این سطح اخلاقی بودن از درون فرد می‌جوشد و ربطی به جامعه‌ای که در آن می‌زید ندارد؛ رفتار شخص بنا بر رعایت اصول وجدانی خودش جریان می‌یابد. فرد فارغ از موقعیتش اخلاقی رفتار می‌کند تا پیش خودش شرمند نشود (González, 2002: 103).

۱,۷. از خود گذشتگی

رهبران بزرگ آماده هستند خود را قربانی اهداف سازمانی و یا جمعی کنند. هنگامی که آنها این کار را انجام می‌دهند، گروه، جامعه، یا جنبش خود را به سطح جدیدی از موفقیت

می‌رسانند. در اینجا به رهبرانی سیاسی برجسته‌ای همچون ماهاتما گاندی یا ماندلا می‌اندیشیم (Knippenberg, 2005: 25). از خود گذشتگی رهبر بزرگ می‌تواند یک پیام روشن داشته باشد از اینکه چه نوع رفتاری برای غلبه بر بحران مورد نیاز است و چقدر رهبر در تعهدات خود به مردمانش جدی است.

۸.۱. انصاف و عدالت

انصاف یکی از فضایل آگاهانه و مهم رهبران برجسته است. انصاف رهبری عبارت است از آنچه که به عنوان عدالت رویه‌ای و همچنین عدالت توزیعی توصیف می‌شود. اولی مربوط به رهبرانی است که از سیاستها و عملکردهای سازمانی به طور منصفانه حمایت می‌کنند. دومی شامل اعطای پاداش و مجازات رهبر در یک روش عادلانه و سازگار است. بسیاری از مفسران اشاره کرده‌اند که بهترین رهبرانی که معمولاً روشهای سازمانی عادلانه را ایجاد می‌کنند و محترم می‌شمارند، قادر به مهار نظرات شخصی و تعصبات در تصمیم‌گیری هستند و حاضرند فرآیندهای تصمیم‌گیری خود را به دیگران توضیح دهند و به درخواستهای مردمی که احساس می‌کنند متضرر شده‌اند توجه می‌کنند. انصاف، مانند صداقت و شفقت، در افزایش اعتماد به یک رهبر برجسته نقش بسیار مهمی دارد. در واقع، مطالعات در زمینه عدالت رهبری نشان می‌دهد که بیشترین اهمیت آن در تقویت اعتماد پیروان است. اعتماد همیشه در شرایطی که در آن یک نفر خود را به خاطر اقدامات شخص دیگری به خطر می‌اندازد و سایرین نمی‌توانند آن فرد را نظارت و یا کنترل کنند مهم است. انصاف از فضایل اخلاقی است که به نوعی به قضاوت‌های ما باز می‌گردد و لازم است جانب انصاف در مقابل همه اطرافیان رعایت شود. (Sušanj and Jakopec, 2012: 511)

۹.۱. تفکر خلاقانه

اهمیت استقلال، خلاقیت و ابتکار متفکرانه، با توجه به ماهیت زندگی سازمانی امروز به صورت تصاعدی افزایش یافته است. مامفورد و کانلی‌اشاه می‌کنند "هنگامیکه آشکار می‌شود رهبران برای دستیابی به هدف به طور مداوم با تغییر شرایط محیطی چقدر تلاش می‌کنند. نقش یک رهبر بزرگ در دگرگونیهای جدی و سازگاری با محیط نمایان می‌شود". (Hughes, 2018: 561) یک رهبر بزرگ از چنان خلاقیت و خود انگیختگی برخوردار است که حتی با دگرگونی‌های دردناک مانند جنگ کنار می‌آید. چرا که در رفتار خود انگیخته است و در زمینه پاسخ به محرک‌های نیرومند پیرامون خود، دگرگونی‌پذیر و گسترش‌پذیر و بالنده عمل می‌کند.

۱.۱۰. اعتمادسازی

پانتام (Puntam) اعتماد را در حوزه روانشناسی به عنوان ویژگی فردی مطرح می‌کند که بر احساسات، عواطف و ارزشهای فردی تاکید می‌کند استون (Aston) اعتماد سیاسی را "مجموعه‌ای از نگرش‌های مثبت نسبت به موضوعات سیاسی می‌داند که هم به رژیم سیاسی و هم به متصدیان اقتدار باز می‌گردد." (Drescher, 2014:770) در این تعریف روانشناسی سیاسی اعتماد سیاسی شکلی از حمایت از رژیم سیاسی و صاحبان اقتدار سیاسی است. ارتباط نظری که میان اعتماد اجتماعی و سرمایه اجتماعی، از بعد روانشناسی و جامعه‌شناسی وجود داد، این ارتباط را پیچیده می‌کند. اعتماد سیاسی با مدنی اندیشی و مشارکت مدنی، شهروندی، گرایش و مشارکت سیاسی، توجه به منفعت و مصلحت، تحمل سیاسی، توانایی سازش و اطمینان به نهادهای سیاسی مترادف است. (Drescher, 2014:771). دوگان بر این باور است که اعتماد سیاسی به یک رهبر خیلی سریع مورد تردید قرار می‌گیرد. برخی معتقدند که مقداری عدم سیاسی یا بی اطمینانی برای ادامه حیات سیاسی مفید است. اما با افزایش آن به مرور زمان بین رهبر سیاسی و مردم فاصله می‌افتد. (Drescher, 2014:772-773)

۲. تحلیل ویژگی‌های شخصیتی امام خمینی بر اساس نظریه بزرگمرد

با مطالعه زندگینامه امام خمینی ره و تاریخچه مربوط به سال‌های پیش از انقلاب به خوبی میتوان دریافت که ظهور رهبری همچون امام خمینی قدس السره در ایران پیش از انقلاب تاثیر حیاتی بر وقوع انقلاب اسلامی ایران داشته است. پیش از امام و در زمان حضور ایشان، افراد، گروه‌ها و رهبران سیاسی بسیاری از وضع موجود ناراضی بودند و خواستار تغییر و دگرگونی شرایط بودند، با این حال اقدامات و رهبری هیچیک از آنان در شکل‌گیری بسیج مردمی و مبارزات هدفمند تا تحقق انقلاب اسلامی ایران موثر واقع نشد و شاید اگر امام خمینی در شرایط آن روز کشور ایران متولد نمیشد، هرگز جمهوری اسلامی ایران به وجود نمی‌آمد.

امام خمینی فضایل و ویژگی‌های اخلاقی خاصی داشتند که ایشان را به مرتبه یک انسان و رهبر کامل می‌رساند. انسان کامل، مقامی ارجمند دارد، در سطحی که تنها انسان‌های خاصی در جهان امکان رسیدن به این مقام را دارا هستند. انسان کامل انسانی است که همه ارزش‌های انسانی او هماهنگ رشد نمایند و رشدشان به حد اعلا برسد. قرآن مجید در توصیف انسان کامل می‌فرماید: *وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ*

إِمَاماً (سوره بقره، آیه ۱۲۴) انسان کامل در دین مبین اسلام به کسی اطلاق میشود که متصف به صفات الهی و متخلق به اخلاق او و قرآن مجسم و ناطق باشد و به تعبیر شخص امام خمینی رحمه الله علیه. "... چون پیامبر صلی الله علیه و آله صاحب مقام جمع بود، دیگر مجال تشریع برای هیچ یک از مخلوقات پس از او، باقی نمی ماند، پس این مقام برای رسول خدا به اصالت ثابت است و برای خلفای معصوم علیهم السلام نیز به تبعیت می باشد" (امام خمینی، ۱۳۸۶: ۹۰). سه ویژگی از مهمترین ویژگی های انسان کامل در قرآن نیز عبارتند از صبر و مقاومت در انجام دستورات و بندگی خدا (سوره فصلت (۴۱): ۳۰)، سیر به سوی حق، چراغ هدایت و وسیله نجات از ظلمت و ترس از غضب الهی (سوره مؤمنون (۲۳): ۵۷)، صلابت و ایستادگی در مقابل دشمنان اسلام در حین رافت با مومنان (سوره فتح (۴۸): ۲۹).

با کمی تامل در قرآن کریم و مفاهیم مربوط به نظریه "بزرگمرد" متوجه می شویم ارتباط همسو و معنا داری بین ویژگی های این دو مفهوم وجود دارد و چه بسا تعبیر توماس کارلیل از بزرگمرد همان تعبیر قرآن از انسان کامل است. به طور کل ویژگی های شخصیتی امام خمینی که قابل تحلیل با نظریه بزرگ مرد است به شرح ذیل می باشد:

شجاعت؛ بر اسای نظریه بزرگمرد شجاعت از اصلی ترین و پایه ای ترین ویژگی های یک رهبر بزرگ محسوب می گردد. شجاعت به معنای دلاوری و دلیری، استواری و استحکام قلب و اراده در شرایط سخت و درگیری های طاقت فرسا است (فرهنگ عمید: ۷۶۵) شجاعت در مقابل ترسویی و اضطراب قرار میگیرد که از ناتوانی نفس و ضعف یقین، سرچشمه می گیرد. چنانچه حضرت علی (ع) فرمود: «شِدَّةُ الْجُبْنِ مِنْ عَجْزِ النَّفْسِ وَضَعْفِ الْيَقِينِ»؛ ترس زیاد از ناتوانی نفس و ضعف یقین است. در قرآن، از شجاعت با تعبیری همچون شدت، استقامت، صبر، مقاومت و ثبات قدم، یاد شده است. بنابراین، پیداست که شجاعت و صبر رابطه تنگاتنگی با هم دارند. (بحار الانوار، ج ۶۶، ۴۰۹؛ میزان الحکمه، ج ۲: ۱۵۵۶). رشادت، شجاعت و صبوری امام خمینی در ریشه کن کردن استبداد در ایران مثال زدنی است. ایشان در همه دوران مبارزه با نظام ستمشاهی و قدرت های سلطه گر علی

۱ از آنها ائمه ای قرار دادیم که به امر ما هدایت می کنند، به علت آنکه آنان صبر کردند و به آیات ما ایمان داشتند

۲ إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَفْأَمُوا، أَنَا نَ كَ هُ كَ تَنَدُ: پُروردگار ما خداست و سپس پایداری کردند.

۳ إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ: آنهایی که از خوف پروردگارشان هراسانند.

۴ أَشْدَاءُ عَلَى الْكَافَرِ رَحْمَاءُ بَيْنَهُمْ: نسبت به کافران سخت گیرند و با یکدیگر مهربانند.

الخصوص آمریکا و حتی در اوج جنگ در طول هشت سال دفاع مقدس، لحظه‌ای به خود هراس راه ندادند. شجاعت امام تا بدانجا بود که توانست ابهت شرق و غرب را بر هم زد. داشتن خرد، قوه تعقل و تدبیر و خوشبینی آگاهانه از جمله ملاک‌های شخصیتی یک رهبر به حساب می‌آید. خوشبینی در نظریه "بزرگمرد" به معنای داشتن دیدگاه امیدوارانه و پر اشتیاق است. رهبران بزرگ و خوشبین فرصت‌ها، امکانات و جوانب مثبت را با استفاده از هوش سیاسی خود در هر موقعیتی می‌سنجند. رهبران بزرگ برای این باورند که با تلاش، تمرکز و هوش دقیق، رسیدن به یک نتیجه مثبت امکانپذیر است. مردم به طرف رهبرانی جذب می‌شوند که مثبت و شاد هستند. و در مورد توانایی هایشان در هر شرایطی تردیدی به دل راه نمی‌دهند. یکی از سرمایه‌های امام (ره) خوش‌بینی و خوش‌باوری به خدا بود که مصداق بارز آیه «ان تنصر الله ينصرک و یثبت اقدامک» است. همین ویژگی باعث شد مبارزات را تا وقوع انقلاب اسلامی ایران ادامه دهند و هرگز دلسرد نگردند.

در نگرش امام خمینی عقل و منطق از جایگاه والایی برخوردار است؛ ایشان وحی، فطرت، قلب، عقل و حس انسان را به عنوان منابع شناخت مطرح کرده اند و معتقدند حس انسان مدرک است، اما کافی نیست و کمبودهای ادراک حسی به وسیله عقل، منطق و درایت جبران می‌شود. این قوه شناخت و تعقل انسانی است که ادراک می‌کند و حقیقت امور را در مییابد، یعنی از طریق تفکر و تعقل، صاحب عقل به آگاهی می‌رسد. (قربانی گلشن آباد، ۱۳۸۹: ۲۳) امام خمینی رحمه الله علاوه بر توانمندی تعقل و تصمیم‌گیری؛ بسیار روشن فکر بوده و تفسیری جدید از انسان و زندگی ترسیم کردند؛ معیارهای زندگی مطلوب در دیدگاه‌های ایشان به گونه‌ای متفاوت ارائه شد و علاوه بر تأمین منطقی و معتدل نیازهای مادی، مسائل مهمی همچون اسلام‌گرایی، عشق به خدا، ایثارگری، شهادت‌طلبی، مبارزه با ظلم و استکبار، حماسه و شور دینی، حرمت دادن به زن، آزادی منطقی و الهی، سبلی زدن به آمریکا، احیای دین خدا با همه ارزش‌ها و ابعادی که دارد و ... خودشکوفایی نوینی را به جهانیان عرضه کرد. امام خمینی علاوه بر توانمندی تعقل و روشنفکری که داشتند، سایرین را نیز دعوت به این امر می‌نمودند و از آنها می‌خواستند در نظرات شخص ایشان تعقل کرده و آنها را مورد نقد قرار دهند. ایشان به هنگام درس و بحث در قم و نجف از شاگردان خویش می‌خواستند که به نقد ایشان بپردازند و می‌فرمودند "اینجا مجلس درس است، مجلس وعظ و خطابه نیست". در دوران اوج رهبری و اقتدارشان نیز از روشنفکران و متفکران اسلامی انتظار تعقل و نقد در کارهایشان را داشتند تا در صورت لزوم با دید روشنفکرانه‌ای که داشتند به

بازبینی امور پردازند. به طور مثال در هنگام ارائه طرح پیش نویس قانون اساسی یادآور شدند: "الان یک پیش نویسی از قانون اساسی شده است... الان باید همه قشرها و شما روحانیون و همه روحانیون همه بلاد و همه روشنفکران اسلامی و همه متفکرین اسلامی، با دید اسلامی، برای جمهوری اسلامی، این قانون را بررسی کنند و نظر بدهند...." (وجدانی، ۱۳۷۶؛ ج ۲: ۲۵؛ صحیفه امام، ج ۸: ۲۱۸)

یکی از مشخصه‌های بارز و نقاط اصلی تمایز امام با رهبران جهان معاصر را می‌توان صداقت و صراحت ایشان بر شمرد. امام از بدو شکل گیری نهضت اسلامی همواره با مردم صادقانه صحبت نمودند و نمونه‌ای از دوگانگی بین امام و امت نمی‌توان پیدا کرد. صداقت امام، برخاسته از تعالی اخلاقی، خودسازی و یگانگی گفتار و عمل ایشان بود. علاوه بر این امام بر راستگویی و صداقت سیاستمداران و زمامداران تاکید بسیار داشتند. در اندیشه امام خمینی، راستگویی سیاستمدار و حاکم نه تنها پرهیز از بیان هرگونه دروغ به عنوان یک رذیله مذموم اخلاقی به معنای عام آن بود بلکه از نظر ایشان سیاستمدار صادق اگر حتی در تصمیم گیری‌های خود مرتکب اشتباه شد، ضروری است به جای پنهان سازی اشتباه، بدان اعتراف نموده و اشتباه خود را بامردمش در میان بگذارد. امام در این رابطه می‌فرماید: "پس اگر قبلاً اشتباه کرده باشیم باید صریحاً بگوییم اشتباه نموده ایم. و عدول در بین فقها از فتوایی به فتوای دیگر درست همین معنا را دارد. وقتی فقهی از فتوای خود برمی گردد یعنی من در این مسأله اشتباه نموده ام و به اشتباهم اقرار می‌کنم. فقهای شورای نگهبان و اعضای شورای عالی قضائی هم باید این طور باشند که اگر در مسئله‌ای اشتباه کردند صریحاً بگویند اشتباه کردیم و حرف خود را پس بگیرند، ما که معصوم نیستیم. پیش از انقلاب من خیال می‌کردم وقتی انقلاب پیروز شد افراد صالحی هستند که کارها را طبق اسلام عمل کنند... بعد دیدم خیر، اکثر آنها افراد ناصالحی بودند و دیدم حرفی که زده ام درست نبوده است، آمدم صریحاً اعلام کردم من اشتباه کرده ام" (امام خمینی ۱۳۸۵ ج ۱۸: ۲۴۱).

خویشنداری و ویژگی شخصیتی در درون فرد می‌باشد که او را از درون و بدون نیاز به کنترل خارجی به انجام وظایفش ملزم می‌دارد. یک فرد خویشندار در اثر حوادث و مسائل خارجی دگرگون نمی‌شود. خویشنداری امام خمینی (ره) به حدی بود که حتی در فوت عزیزترین فرزندش و هم چنین در مواجهه با بحرانهای انقلاب و جنگ تحمیلی خود کنترلی و تمرکز بر اهداف انقلابی اش را از دست نداد و ذره‌ای در ایشان تزلزل ایجاد نشد به طوری که در دشوارترین شرایط ایشان بهترین تصمیمات را اتخاذ می‌نمودند.

حضرت امام (س)، از کسانی بودند که بر اساس برنامه ریزی بر تمام دقائق عمر خود، تسلط داشتند. امام خمینی (س) از کمترین زمان، بیشترین استفاده ممکن را می‌نمودند و هیچگاه نمی‌گذاشتند وقتشان هدر برود. حجت الاسلام والمسلمین مسیح بروجردی (نوه امام) نقل می‌کنند: "بارها می‌دیدیم که در دقائق قبل از آماده شدن سفره که معمولاً به بطالت می‌گذرد ایشان به مطالعه و تلاوت قرآن می‌پرداختند. یک بار برای کاری خدمت ایشان بودم، صحبت که تمام شد، نگاهی به ساعتشان کردند و گفتند: می‌توانی یک تعریف یک دقیقه‌ای بکنی؟ تا من خواستم به آن مسأله فکر کنم و ذهنم را بگردم، یک دقیقه گذشت و امام رادیو را روشن کردند و من تازه متوجه شدم که ایشان می‌خواستند همین یک دقیقه قبل از اخبار هم به بطالت نگذرد؛ چون عادت داشتند که خلاصه اخبار را سر وقت بشنوند" (رجایی، ج ۲: ۳۴۸)

همانطور که پیشتر ذکر شد جامع بودن از ویژگی‌های یک رهبر بزرگ است. امام خمینی فقیه بزرگی در حوزه فلسفه، عرفان، اخلاق بود و در زمینه تعاملات اجتماعی دارای توانمندی‌های کم نظیری بوده است. اگر سبک رهبری و عملکرد امام را به دقت بررسی کنیم خواهیم دید این ویژگی‌ها کاملاً در گفتار و رفتار ایشان مؤثر بوده و دلیل نفوذ کلام منحصر بفرد، قاطعیت و نگاه ارتباط خاص ایشان به دنیا و مردم، همین جامعیت و توانمندی‌های گوناگون بوده است. بطور نمونه نگاه عرفانی ایشان در بسیاری از تصمیمات، نقش کلیدی در جلوگیری از لغزش و تزلزل امام در مقاطع بسیار سخت داشته است. (هاشمی، ۱۳۹۸: ۱).

سیره عملی حضرت امام لبریز از ایثارگری‌ها و فداکاری‌های قابل توجه است. ایشان در طی مبارزات خود با صبر و فداکاری مشکلات حبس و سختی‌های تبعید را پذیرفتند. (صحیفه امام، ج ۱: ۱۶۳، ۲۹۳) ایشان علاوه بر اینکه نسبت به شهادت خانواده و عزیزان خود همچون شهادت فرزندش حاج آقا مصطفی اظهار رضایت در پیشگاه الهی داشت؛ نسبت به فدا شدن حاج آقا احمد در راه اسلام نیز اعلام آمادگی نمود.

در اندیشه امام (ره) هدف از تشکیل حکومت اسلامی برپایی عدالت برشمرده شده است. عادل بودن از ارکان اصلی یک رهبر در این نظریه به شمار می‌رود. در دیدگاه امام خمینی، برقرار کردن یک نظام عادلانه اجتماعی از طریق اجرای قوانین و احکام مهمترین وظیفه انبیا است. علاوه بر این امام خمینی معتقد بودند که ملت ایران خواستار عدالتند و این عدالت جز در سایه اسلام و با قوانین اسلام تحقق نمی‌یابد. در این راستا ایشان تاکید می‌کردند که

"عدالت را اجرا کنید، عدالت را برای دیگران نخواهید، برای خودتان بخواهید (صحیفه نور، جلد ۷: ۱۲۵). در جایی دیگری بیان داشتند که "به جهانیان بگویید در راه حق و اقامه عدل الهی و کوتاه کردن دست مشرکان زمان، باید سر از پا نشناخت و از هر چیزی حتی مثل اسماعیل ذبیح اهلل گذشت، که حق جاودانه شود." (صحیفه نور، جلد ۳: ۹۵؛ عباسی و همکاران، ۱۳۹۹: ۹۹). پس از پیروزی در جنگ ۸ ساله تحمیلی نیز، با وجودی که نظام بعثی با اسرای ایرانی ظالمانه و بدور از انصاف و عدالت برخورد مینمود، امام بارها اطرافیان و مسئولان را به برخورد عادلانه با اسرای عراقی امر مینمودند. (رحیمی، ۱۳۹۵: ۱۶۱)

امام خمینی با نهایت خلّاقیت و درایت و بدون الگوبرداری از نظام‌های سیاسی موجود در جهان، اقدام به پایه گذاری نظامی نوین بر پایه قوانین دین اسلام و مطابق با شرایط روز نمودند. از دیدگاه ایشان، داشتن نوآوری، صفت ذاتی انقلاب اسلامی بود و میفرمایند: "انقلاب اسلامی یک نوآوری هایی دارد که سابقه ندارد" (صحیفه امام، ج ۱۷: ۴۲۴). جمهوری اسلامی ایران چه پیش از وقوع انقلاب و چه پس از آن پیوسته درگیر وقوع چالش‌های جدید همچون جنگ تحمیلی و اختلافات داخلی بود که امام با خلّاقیت و درایت هر چه تمام تر مشکلات را حل و فصل می نمودند.

امام خمینی (ره) همواره جایگاه مردمی قابل توجهی در بین مردم داشت. مبارزات مردم ایران به رهبری ایشان تا پیروزی انقلاب اسلامی، رای آری ۹۷٪ به تشکیل جمهوری اسلامی ایران پس از انقلاب و تشکیل بسیج ۲۰ میلیونی پس از پیروزی انقلاب اسلامی حاکی از اعتماد و باور غیر قابل وصف مردم ایران اسلامی به امام خمینی بود. اعتماد سیاسی بیان ویژگی "شخصیت‌های اعتماد کننده" نیست. بلکه نوعی ارزیابی از دنیای رهبران سیاسی است. این اعتماد شاخص معتبری در نظریه بزرگمرد است که نشان می دهد مردم چقدر از رهبران خود راضی هستند. اعتماد کم نشان می دهد عاملی در نظام سیاسی اعم از سیاستمداران یا نهادها یا هر دو ضعیف باشد یا انتظارات مردم بیش از حد بالا باشد، اما در هر حال، اعتماد پایین نشانگر آن است که اشکالی وجود دارد. محبوبیت امام خمینی در بین مردم، به صورتی که در زمان تشییع جنازه ایشان در اواسط راه به علت هجوم جمعیتی که به قصد تشییع پیکر آمده بودند، مراسم به تعویق افتاد و به روز بعد موکول شد تا از حجم جمعیت کاسته شود و در نهایت با حضور احمد خمینی و اکبر هاشمی رفسنجانی تدفین انجام شد و کانتینری جهت حفاظت بر روی قبر قرار گرفت، جمعیت شرکت کننده در این مراسم تا ۱۰ میلیون نفر برآورد می شود که بزرگترین تشییع جنازه دنیا لقب گرفته است. این در حالی

است که جمعیت ایران در آن زمان حدود ۵۰ میلیون نفر برآورد شده بود (سرای، ۱۳۸۹: ۳۴)

به طور کل با مرور تاریخچه زندگی امام خمینی قدس السره و مطالعه نظریه روانشناختی متوجه می‌شویم که ویژگی‌های ذاتی و شخصیتی امام خمینی از ایشان رهبری بزرگ و مقتدر ایجاد کرد که توانست در قلب مردم نفوذ کرده و با حمایت آنها نظام سیاسی یک کشور را متحول سازد. رهبر سیاسی با ویژگی‌های ذکر شده، اساساً یک رهبر فرهمند قلمداد می‌شود. بعلاوه چنین فردی معنوی، جذاب، توأم با سخنوری عالی و استعداد الهام بخشی در هدایت مردم است. معنویت، جذابیت، مهارت‌های ارتباطی و توانایی متقاعد سازی از برجسته ترین ویژگی او به شمار می‌رود

۳. تجلی شخصیت امام خمینی (ره) در مواجهه با بحران فلسطین و رژیم صهیونیستی

بررسی مسئله فلسطین و مقاومت این کشور در مقابل رژیم صهیونیستی در طی تاریخ چند دهه اخیر، بدون بررسی اندیشه و شخصیت امام خمینی (ره)، مفهوم چندانی نخواهد داشت. یکی از نمودهای ظهور همه جانبه شخصیت امام، در دفاع از مردم فلسطین و در مقابل رژیم صهیونیستی نمود پیدا کرد. ایشان در این راه از هیچ کوششی فروگزاری نکرده و از بعد فکری، ایدئولوژیکی، نظامی و لجستیکی برای دفاع از حقانیت فلسطین تلاش کردند. امام خمینی قدس السره از همان ابتدا به توطئه استعمار و صهیونیسم بین الملل آگاه بودند و در جامعه‌ای که رهبران و حکمرانان آن، صداقت و جرات ابراز عقاید مخالف با آمریکا، انگلیس و اسرائیل را نداشتند، مرتباً گوشزد می‌کردند که هر گونه انکار و پرده پوشی اسرائیل، صرفاً برای فریب افکار عمومی است. "همه باید بدانند که هدف دولت‌های بزرگ از ایجاد اسرائیل تنها با اشغال فلسطین پایان نمیپذیرد. آنها در این نقشه اند که تمام کشورهای عربی را به همان سرنوشت فلسطین دچار کنند" (صحیفه امام، جلد ۱: ۱۹۳).

امام اعتقاد داشتند که با در نظر گرفتن ماهیت استعمارگر و غاصب اسرائیل، تنها با غضب فلسطین راضی نخواهد شد و اگر مسلمانان در مقابل این رژیم به پا نخیزند، کشورشان به سرنوشت فلسطین و لبنان دچار خواهند شد. امام باور داشتند که "اگر کشورهای مسلمان مسامحه کنند خوف آن است که خدای نخواستہ این جریان در سایر کشورهای مشابه عمل شود" و بارها تاکید داشتند که "هیچ گونه رابطه‌ای بین ایران و یک مشت غاصب وجود

ندارد." (صحیفه امام، جلد ۳: ۳۵۸) به همین دلیل در همان ابتدای پیروزی انقلاب، به تحریم رابطه با اسرائیل پرداختند.

شجاعت امام در تمام بیانات ایشان مشهود بود به طور مثال ایشان در یکی از سخنرانی‌هایشان فرمودند: "من از آن آخوندها نیستم که در این جا بنشینم و تسبیح دست بگیرم! من پاپ نیستم که فقط روزهای یک شنبه مراسمی انجام دهم و بقیه اوقات برای خودم سلطانی باشم و به امور دیگر کاری نداشته باشم، من از آدم هائی نیستم که اگر یک حکمی کردم بنشینم و چرت بزنم! من دنبالش راه می‌افتم. اگر خدای نخواست یک وقتی دیدم که مصلحت اسلام اقتضا می‌کند که حرفی بزنم، می‌زنم و دنبالش راه می‌افتم و بحمد الله تعالی از هیچ چیز نمی‌ترسم. و الله تا حالا نترسیده‌ام." (صحیفه امام، جلد ۳: ۳۵۹)

ایشان از همان شروع مبارزاتشان در مقابل اسرائیل به پیروزی خوشبین بودند و هدفمندانه در راه رسیدن به آن تلاش می‌کردند. ایشان در بیاناتشان بارها بر مسئله پیروزی و شکست اسرائیل تاکید داشتند. "شکی نیست که مشکل ملت مسلمان فلسطین، مشکل همه مسلمانان در همه بلاد اسلامی است، مسلمانان ید واحده اند و در برابر بیگانه متحد هستند و در حل معضلات، یکدیگر را یاری می‌کنند." امام (ره)، به صورت مداوم جوامع اسلامی را تشویق به کوتاه کردن دست بیگانگان کرده، در عمده سخنرانی‌های خود به ریشه کن نمودن آن سفارش نموده و قرار داد کمپ دیوید را خیانت به اسلام و مسلمین و اعراب می‌خواندند. (داستانی بیرکی، ۱۳۷۹، ج ۲: ۸۳)

شجاعت و از خود گذشتی از ویژگی‌های بارز امام خمینی در راه دفاع از اسلام و حق مظلومان فلسطین بود و ایشان مردم را نیز به این امر دعوت می‌نمودند. ایشان در یکی از سخنرانی‌های خود در مورد جنگ فلسطین و اسرائیل بیان نمودند: "پس از گردن نهادن به قوانین مقدسه اسلام هیچ امری واجب تر از دفاع با جان و مال در راه سربلندی اسلام نمی‌باشد. در این شرایط جز ادامه جهاد راهی نیست و بر همه مسلمانان واجب است که کمک‌های مادی و معنوی خود را در این پیکار مقدس بنمایند" (صحیفه امام، جلد ۲: ۲۰۰). امام خمینی قائل به قدرت اختیار و توان تصمیم گیری در انسان بودند و بیان مینمودند که عقل همراه با اختیار انسان به او قدرت گزینش و انتخاب می‌دهد و در نتیجه انسان اراده

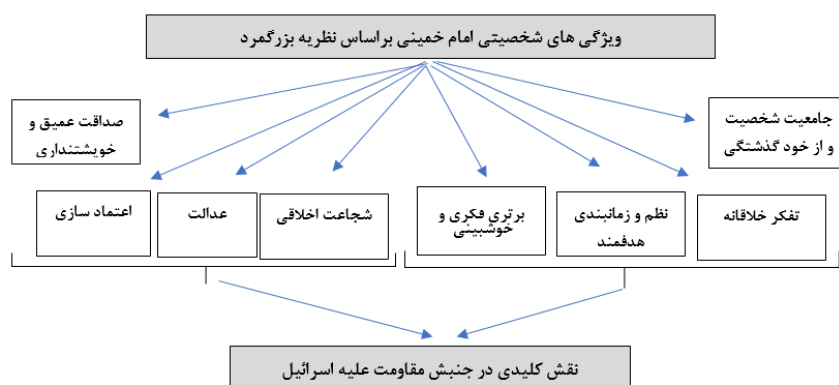
۱ نام پیمانی که به وسیله انور سادات رئیس‌جمهور وقت مصر و مناحیم بگین، نخست‌وزیر وقت اسرائیل در تاریخ ۱۷ سپتامبر ۱۹۷۸ به امضا رسید.

می‌کند و با اراده خود برمیگزیند. در نهایت به آنچه گزینش کرده است، به وسیله قلب ایمان می‌آورد. بر این اساس ادراک عقلی، مقدمه شهود قلبی است و این هر دو مکمل یکدیگرند (قربانی گلشن آباد، ۱۳۸۹: ۲۳) بنابر این با تکیه بر قوه تعقل و اختیار، ایشان مبارزه با رژیم صهیونیستی را در دستور کار جمهوری اسلامی ایران قرار داده بودند و حتی پیش از وقوع انقلاب اسلامی ایران نیز به این امر مبادرت می‌ورزیدند. به طوری که سالهای ۵۶-۵۷ را می‌توان سالهای اوج مبارزات سیاسی امام برشمرد. ایشان در طی این سال‌ها علاوه بر مبارزات انقلابی بر علیه رژیم پهلوی در داخل کشور، در بعد فراملی مسلمانان جهان را به مقابله در برابر رژیم‌های غاصبی همچون اسرائیل فرا می‌خواندند. این مسئله به بیان بسیاری از علما مطابق با «انترناسیونالیسم اسلامی» در بعد فراملی بود و در خارج از مرزهای کشور بسیار موثر عمل کرد به طوری که دکتر فتحی شقاقی، کتاب «الامام الخميني، الحل الاسلامي البديل» را توسط انتشارات دارالاعتصام در فوریه ۱۹۷۹ (بهمن ۱۳۵۷) منتشر کرد و اولین حرکت‌های جهادی فلسطین را راه اندازی نمود.

امام در برخورد با بحران‌ها خلاقانه ترین رویکردها را پیش روی مسلمانان قرار می‌دادند. اوج خلاقیت ایشان در اعلام آخرین جمعه ماه رمضان هر سال به عنوان روز جهانی قدس تجلی یافته است. رویکردی که هنوز پس از گذشت سال‌ها در بسیاری از کشورهای مسلمان به اجرا در می‌آید و اقدامات رژیم صهیونیستی در آن محکوم می‌گردد. امام در پیامی که در روز شانزدهم مرداد سال هزار و سیصد و پنجاه و هشت و در سیزدهمین روز از ماه مبارک رمضان سال ۱۳۹۹ هجری قمری خطاب به مسلمانان جهان صادر شد، چنین فرمودند: «من در طی سالیان دراز، خطر اسرائیل غاصب را گوشزد مسلمین نمودم، که اکنون این روزها به حملات وحشیانه خود به برادران و خواهران فلسطینی شدت بخشیده است، و بویژه در جنوب لبنان به قصد نابودی مبارزان فلسطینی، پیاپی خانه و کاشانه ایشان را بمباران می‌کند. من از عموم مسلمانان جهان و دولتهای اسلامی می‌خواهم که برای کوتاه کردن دست این غاصب و پشتیبانان آن به هم پیوندند. و جمیع مسلمانان جهان را دعوت می‌کنم آخرین جمعه ماه مبارک رمضان را که از ایام قدر است، و می‌تواند تعیین کننده سرنوشت مردم فلسطین نیز باشد، به عنوان «روز قدس» انتخاب، و طی مراسمی همبستگی بین المللی مسلمانان را در حمایت از حقوق قانونی مردم مسلمان اعلام نمایند. از خداوند متعال پیروزی مسلمانان را بر اهل کفر خواستارم.» (صحیفه امام؛ ج ۹: ۲۶۷)

امام خمینی در مواجهه با رژیم صهیونیستی برنامه ریزی دقیقی برای تحقق اهداف کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت داشتند که سرنگونی اسرائیل را می توان یکی از این اهداف بلند مدت برشمرد. یکی دیگر از اهداف امام از ابتدای انقلاب اسلامی ایران، صدور انقلاب به کشورهای اسلامی بود و آن را اصلی ترین محور سیاست بین الملل انقلاب اسلامی میدانستند. حضرت امام صدور انقلاب را موجب قیام همگانی مسلمانان دانسته و فرمودند "ان شاء الله با این قیام همگانی مستضعفین جهان، فاتحه ابر قدرت ها خوانده خواهد شد" (صحیفه امام، جلد ۱۵: ۳۱۵). ایشان در اعتماد سازی و جذب مسلمانان فلسطین و لبنان در انقلاب اسلامی بسیار تاثیر گذار عمل کردند و بارها و بارها موجب جنبش های مجاهدانه در مقابل رژیم صهیونیستی در این مناطق شدند.

همانطور که ذکر شد از ویژگی های بارز امام خویشن داری بود به طوری که در مواجهه با رژیم غاصب اسرائیل با خود کنترلی و تمرکز بر اهداف بشر دوستانه برای نجات فلسطین و امت اسلامی از هیچ گونه کوششی دریغ نکرد. خویشنداری ایشان موجب شد که بر خلاف سایر سیاستمداران جهان، در طول حیات سیاسی خود لغزشی نداشته باشند.

نتیجه گیری

امام خمینی (ره) یکی از کم نظیرترین و برجسته ترین چهره های تاریخ بشریت است که با اندیشه های والا و تلاش های خالصانه خود مسیر تاریخ را تغییر داد و منشأ تحولات بزرگ در ایران و جهان شد. امام نمونه ای والا از یک انسان کامل است که یکی از با اصالت ترین

انقلابهای تاریخ بشر را رقم زد و نظامی بی همتا را بنیان گذاری و رهبری نمود. ایشان با تکیه بر عناصر تعقل، آگاهی، استقامت و شجاعت تزلزلی پایدار در ارکان تمدنهای مادی غرب و شرق بوجود آورد همانطور که امام موسی کاظم علیه السلام می‌فرمایند: رجل من اهل قم يدعو الناس الى الحق يجتمع معه قوم كزيرالحديد لاتزلهم الرياح العواصف و لايملون من الحرب و لايجبنون و على الله يتوكلون و العاقبه المتقين مردی از اهل قم مردم را به حق دعوت می‌کند گروهی از مردم با او گرد می‌آیند که همانند تکه‌های آهن مستحکم اند بادهای سخت آن‌ها را نمی‌لرزاند و از جنگ و مبارزه به ستوه نمی‌آیند و از دشمن نمی‌هراسند و برخدا توکل می‌کنند و عاقبت با متقین است (واحد تحقیقات مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان، ۱۳۹۳: ۱۲۷)

ایشان با درجه بالایی از اخلاق و منش سیاسی که داشتند، با یاری خدا و لیاقت شخصی توانستند حمایت‌های مردمی را به خود جلب کرده و به سوی هدفی واحد سوق دهند و حرکت عظیم اسلامی را رهبری کنند تا زمانی که انقلاب اسلامی در ایران به پیروزی برسد. ایشان از مهمترین شخصیت‌های بزرگ جامعه انسانی قرن معاصر هستند که بررسی ابعاد مختلف شخصیت ایشان به ویژه از دیدگاه‌های روانشناختی، لازم و ضروری است.

بر اساس نظریه رهبری بزرگمرد یک رهبر شایسته لزوماً دارای ویژگی‌های ذاتی ای است که او از سایر رهبران و حکام متمایز می‌کند. رهبران عالی دارای ویژگی‌های ذاتی چون هوش، شجاعت، اعتماد به نفس، شهود و جذابیت هستند که باعث می‌شود در مواجهه با سختی‌ها و موقعیت‌های چالش برانگیز بهترین تصمیمات و اقدامات را اتخاذ کنند. (Spector, 2016:254). بروز چنین ویژگی‌های شخصیتی اعم از شجاعت، قطعیت، صلابت، صداقت، عدل و از خود گذشتگی را به وضوح میتوان در برخورد با رژیم غاصب صهیونیستی در وجود امام خمینی (ره) مشاهده کرد. حمایت گسترده مادی و معنوی امام از فلسطین و جنبشهای مبارز در داخل و خارج فلسطین، در طول کل دوران عمر ایشان، نمایانگر هدفمندی و استواری ایشان در راه رسیدن به هدف است که از ویژگی‌های برجسته رهبران بزرگ در نظریه بزرگمرد به شمار میرود، به گونه‌ای که امام (ره) اهمیت این موضوع را به مسلمانان پیرو خط خود در داخل و خارج ایران انتقال داد که مبارزه با استبداد همان مبارزه با اشغال فلسطین است. بنابراین بررسی مسأله فلسطین بدون بررسی شخصیت و اندیشه امام خمینی درباره فلسطین امکان پذیر نخواهد بود و مباحثه در باره فلسطین و امام خمینی، در واقع

صحبت از منافع مسلمین جهان و مبارزه در مسیر قیام و آزادی است. تنها یک انسان کامل و یک رهبر بزرگ میتواند علاوه بر مبارزه برای جامعه خویش، صاحب چنان جامعیتی باشد که برای رستگاری کل امت اسلامی تلاش کند

بازنگری ابعاد و مولفه‌های شخصیتی ایشان از منظر نظریه رهبری بزرگ مرد، نسل امروز و فردای جامعه ما را با خصوصیات برجسته این رهبر بزرگ بیشتر آشنا میسازد و ایشان را به مثابه یک انسان سالم و کامل و الگوی بشریت معرفی میسازد. مولفه‌های اخلاقی و شخصیتی امام خمینی نظیر شجاعت، خوشبینی، روشنفکری، قدرت تعقل و درایت، خلاقیت، جذب اعتماد مردمی، نظم و زمانبندی هدفمند، از خود گذشتگی، عدالت، صداقت، خویشتنداری و جامعیت شخصیت ایشان را به عنوان الگوی بزرگ‌مرد تاریخ به جهانیان معرفی کرده است.

منابع و مآخذ:

- ابن سینا (۱۳۹۰)، **الهیات شفا**، ترجمه دادجو، تهران، انتشارات امیرکبیر
- اسکروتن، راجر (۱۳۹۹)، **متفکران چپ نو**، ترجمه بابک واحدی، تهران، نشر مینوی خرد
- اسماعیل پور نیازی، حسن؛ فنائی اشکوری، محمد؛ شریفی، احمد حسین (۱۳۹۳)، **جایگاه حمایت از محرومین در عدالت اجتماعی با رویکرد اسلامی**، نشریه حکومت اسلامی، پاییز ۱۳۹۳ - شماره ۷۳، صفحات از ۱۳۱ تا ۱۵۴
- ا- شرف نظری، علی (۱۳۸۴)، تحلیل قدرت سیاسی از دیدگاه استیون لوكس؛ قدرت از نگاه كثرت گرا، اصلاح طلب و رادیکال، **نشریه راهبرد** شماره ۳۶ فصل تابستان ۱۳۸۴، ص ۳۸۴-۳۹۲
- بودون، ریمون، بوریگو، فرانسوا (۱۳۸۵)، **فرهنگ جامعه شناسی انتقادی**، ترجمه عبدالحسین نیک گوهر، تهران، انتشارات فرهنگ معاصر
- بیلیچ، جین؛ ولهان، ایملدا (۱۳۹۹)، **مطالعات جنسیت و زنان**، ترجمه شکوری راد و مرادی طادی، تهران، انتشارات پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی
- بین، مایکل (۱۳۸۹)، **فرهنگ اندیشه انتقادی**، ترجمه یزدانجو، تهران، نشر مرکز
- دلشاد تهرانی، مصطفی، (۱۳۷۹)، دولت آفتاب: **اندیشه سیاسی و سیره حکومتی علی (ع)**، قم، دفتر نشر فرهنگ اسلامی
- حقیقت، سید صادق (۱۳۸۴)، توزیع قدرت در اندیشه سیاسی شیعه، تهران، نشر نگاه معاصر
- خامنه‌ای، سید علی، **مجموعه بیانات**، منتشره در تارنمای رسمی (khamenei.ir)
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸)، **شرح نهج البلاغه** (دوره سه جلدی)، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی
- خیرخواهان، جعفر (۱۳۸۸)، اقتصاد رانتی (توزیعی) در برابر اقتصاد تولیدی (رقابتی)، **ماهنامه حقوق و اقتصاد**، شماره ۶ (آبان ۱۳۸۸)، ص ۳۰-۳۶
- راسخ، محمد (۱۳۹۳)، **حق و مصلحت**، تهران، انتشارات طرح نو
- زمزم، علیرضا (۱۳۹۵)، هندسه (توزیع و تمرکز) قدرت با استناد به دیدگاه برخی فقهای معاصر، **علوم سیاسی**، ۱۹ (شماره ۷۵-پاییز ۹۵)، ص ۸۵-۱۰۲
- سرور اخلاقی، غلام (۱۳۹۴)، **رابطه قدرت و عدالت در فقه سیاسی**، قم، مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی
- شریف الرضی، محمد بن حسین (گردآورنده) (۱۳۷۲)، **نهج البلاغه**، مترجم عبدالمحمد آینی، قم، دفتر نشر فرهنگ اسلامی
- صدر المتألهین، محمد بن ابراهیم شیرازی (۱۳۶۴)، **مفاتیح الغیب** (با تعلیقات مولی علی نوری)، تصحیح و مقدمه محمد خواجوی، تهران، مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی
- عالم، عبدالرحمن (۱۳۷۹)، **بنیادهای علم سیاست**، تهران، نشر نی
- فورکوش، موریس (۱۳۹۱)، **عدالت**، ترجمه دیهیمی، تهران، نشر نی؛ در وینر، فیلیپ (۱۳۹۱)، فرهنگ اندیشه‌های سیاسی، ترجمه دیهیمی، تهران، نشر نی، ص ۲۱۸-۲۳۹
- فوکو، میشل (۱۳۹۴)، **اراده با دانستن**، ترجمه جهان‌نده و سرخوش، تهران، نشر نی
- فولادوند، عزت الله (۱۳۷۷)، **خرد در سیاست**، تهران، انتشارات طرح نو
- فیرحی، داود (۱۳۹۱)، **فقه و سیاست در ایران معاصر** (جلد ۱)، تهران، نشر نی
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۸)، **قانون مدنی در نظم حقوق کنونی**، تهران، انتشارات میزان
- کلی، جان (۱۳۸۸)، **تئوری حقوقی در غرب**، ترجمه راسخ، تهران، نشر طرح نو
- مکیاوی، نیکولو (۱۳۸۹)، **شهریار**، ترجمه آشوری، تهران، انتشارات آگه
- محقق داماد، مصطفی (۱۳۸۹)، **قواعد فقه**، جلد ۱، قم، مرکز نشر علوم اسلامی
- مطهری، مرتضی (۱۳۵۴)، **سیری در نهج البلاغه**، تهران، ناشر نامشخص
- منان، پی‌یر (۱۳۹۴)، **تاریخ فکری لیبرالیسم**، ترجمه احمدی، تهران، انتشارات آگه
- لاکلین، مارتین (۱۳۹۱)، **مبانی حقوق عمومی**، ترجمه راسخ، تهران، نشر نی
- لوكس، استیون (۱۳۹۳)، **قدرت (نگرشی رادیکال)**، ترجمه عماد افروغ، تهران، انتشارات علم
- نصار، ناصیف (۱۳۷۶)، قدرت سیاسی و اصل عدالت، ترجمه خلجی، نشریه نقد و نظر ۱۳۷۶ شماره‌های ۲ و ۳
- Cuddon, A.J. (1998), **Literary Terms and theory**, London, Penguin Boks
- J. Steffensmeier, H. Brady, D. Collier (2009), **The Oxford Handbook of Political Methodology**, Oxford, the Oxford university press